

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ในพระพุทธศาสนา วัดจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นที่พึ่งพิงทางจิตวิญญาณหรือที่พึ่งพิงทางใจ เป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตลอดจนเป็นที่อบรมบ่มนิสัย ขัดเกลาฝึกฝนเหล่ากุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมตามระเบียบพระธรรมวินัยและระบบของวัดนั้น ที่ได้จัดไว้อย่างมีระบบแบบแผนแล้ว เมื่อลาสิกขาบทยอกไปก็จะเป็นคนดีในสังคม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ด้วยเหตุที่ว่า บุคคลผู้ได้ผ่านกระบวนการบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะเป็นที่ยอมรับของสังคมว่า เป็นคนดีน่านับถือเชื่อถือได้ทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ เพราะได้รับการอบรมขัดเกลา ทั้งด้าน การรักษาศีลธรรม จรรยาบรรณ และการประพฤติวัตร ปฏิบัติธรรม จนกระทั่งมีตนฝึกฝนอบรมดีแล้วเป็นคนดีของสังคมในที่สุด

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ทองบาสีสนามหลวง, 2546, หน้า5) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทุกระบวนการ เป็นการเสริมสร้างปัญญาของบุคคลให้กว้างไกล ด้วยอาศัยเนื้อหาสาระแห่งวิชาการที่ได้รับการทดสอบพิสูจน์ ศึกษาค้นคว้าด้วยระยะเวลาอันยาวนาน ถ่ายทอดออกมาเป็นวิชาการให้อนุชนได้ศึกษาเพื่อสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้น คณะสงฆ์ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุม มีความเข้มข้นในระบบ มีความมั่นคงในระเบียบ มีความยืดหยุ่นในรูปแบบแห่งการดำเนินงาน เพื่อให้พระสังฆาธิการทุกระดับได้ช่วยกันรับภาระในเรื่องการศึกษา โดยได้วางระบบ จัดระเบียบ วางหลักสูตรการศึกษาไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาในพระวินัย อย่างแจ่มชัด เพื่อสำรวมระวัง รักษาตนมิให้ผิดพลาดในสิ่งที่จะเป็นความเสียหายและเสื่อมเสียแก่มวลสงฆ์ อันจะเป็นการรักษาตัวให้แล้วคลาดปลอดภัยด้วยศีลาจารวัตรอันงดงาม ก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ถ้าพระสงฆ์สามเณรมีความสงบเสงี่ยมเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย มีความงดงามด้วยศีลสุตาทีคุณ มีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมคำสอนของพระตถาคตเจ้า ไม่เียงอ้างอวดอ้าง โดยถือความเห็นหรือลัทธิของตนใหญ่ ชี้แจงข้ออรรถข้อธรรมตามพระธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าได้แสดงไว้ดีแล้ว ไม่นอกธรรม ไม่นอกวินัยนอกสัตตยุคสาสน์ แสดงไปตามหลักธรรมคำสอน การพระศาสนาที่จะมีแต่ความมั่นคง เจริญรุ่งเรืองตลอดไป

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับการศึกษา พระปริยัติธรรม คือนักธรรมและบาลี ของการศึกษาคณะสงฆ์และการศาสนศึกษา และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จึงมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับดังต่อไปนี้ (1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับ ประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดโดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็น การศึกษาขั้นพื้นฐานที่แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้ (ก) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ข) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีชั้น เปรียญธรรม 3 ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (พระพรหมมุนี, 2548, หน้า 233) ดังนั้นมหาเถรสมาคมและกรมการศาสนา เป็นผู้รับผิดชอบดูแลในการจัดระเบียบ การศึกษาสำหรับพระสงฆ์ โดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้พระปริยัติธรรม และตาม ระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดศาสนศึกษา พ.ศ. 2494 กำหนดให้มีการจัดตั้ง สำนักศาสนศึกษาเพื่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยวัดใน กรุงเทพมหานคร เรียกว่า "สำนักเรียน" มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียน ส่วนวัดในจังหวัดอื่นๆ เรียกว่า "สำนักศาสนศึกษา" มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา รวมสำนักศาสนศึกษาทุก แห่งในจังหวัดเรียกว่า "สำนักเรียนคณะจังหวัด" โดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นเจ้าสำนักเรียนคณะ จังหวัด ซึ่งการบริหารจัดการ การเรียน การสอน ของสำนักเรียนและสำนักศาสนศึกษานั้นๆ ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนและเจ้าสำนักศาสนศึกษา จะบริหารจัดการ โดยใช้หลักสูตรเดียวกัน และการสอบวัดผลกำหนดสอบพร้อมกันทั่วราชอาณาจักร แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรง ดำเนินการสอบจึงเรียกรวมการสอบว่า สอบในสนามหลวง โดยอาราธนาพระมหาเถรานุเถระเป็นแม่ กองและเป็นกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองโดยตลอดแล้ว แต่ก็คง อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ แต่งตั้งแม่กองธรรมสนามหลวงให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการ อื่นๆและแต่งตั้งแม่กองบาลีสนามหลวง ให้กำกับดูแลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควบคุมด้านหลักสูตรและวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งคุณภาพ รวมถึงการสอบวัดผลและการอื่นๆ (พระเทพปริยัติสุธี, 2545, หน้า 25)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ระดับพื้นฐาน ซึ่งได้ดำเนินมาเป็นเวลาช้านาน โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส ได้ประทานกำเนิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2454 เป็นต้นมา การศึกษาแผนกนี้มีส่วนช่วย การคณะสงฆ์และช่วยในการพัฒนาชาติบ้านเมือง เป็นปัจจัยส่งเสริมศิลปกรรมและวัฒนธรรมได้

เป็นอย่างดี คณะสงฆ์และรัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาส่วนนี้ตลอดมา กรมการศาสนา (2526, หน้า 8) ซึ่งการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ คือ

1. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

2. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี 9 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 จนถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค

3. หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลีและธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแก่น 36 หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 21 หน่วยกิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม 57 หน่วยกิต (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2543, หน้า 3)

สำนักศาสนศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นองค์การศาสนศึกษาที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นสถานที่ให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร เป็นแหล่งผลิตบุคลากรทางศาสนาที่มีคุณภาพ ดังนั้นการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ซึ่งการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารของโรงเรียนเอง แต่ละโรงเรียนมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ และแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถและเทคนิคการบริหารของเจ้าสำนักหรือเจ้าอาวาส และคณะผู้บริหาร โดยมีผลการสอบได้และสอบตกของนักเรียนพระปริยัติธรรม เป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของการบริหารสำนักเรียน และในปีการศึกษา 2549 จังหวัดสระบุรี มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวนรวม 13 แห่ง โดยแต่ละโรงเรียนมีคณะสงฆ์แต่ละอำเภอเป็นผู้บริหารและเป็นผู้จัดการเรียนการสอนเอง มีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ กำหนดหลักสูตรตลอดจนจัดสอบโดยใช้ข้อสอบกลาง เรียกว่า "การสอบธรรมสนามหลวง" ในทุกระดับ โดยคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ได้เข้าไปควบคุมดูแล และให้มีกฎระเบียบว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวขึ้นอยู่กับความพร้อมเพรียงของคณะสงฆ์แต่ละอำเภอที่เป็นผู้บริหารพระปริยัติธรรมนั้นๆ ทั้งในด้าน บุคลากร ทุนทรัพย์ และผู้เรียนเป็นสำคัญ (กรมการศาสนา, 2542, หน้า 17) และถึงแม้ว่าคณะสงฆ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้วางระเบียบจัดระบบการศึกษาไว้อย่างรัดกุม และเข้มข้นในระบบ โดยพยายามเน้นให้พระภิกษุสามเณรเห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม ด้วยวิธีการสอนตามแนวการสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยวิธีต่างๆ เช่น วิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการสอนแบบไตรสิกขา ซึ่งมีความเชื่อว่า การที่คนปฏิบัติตามขั้น ศีล สมาธิและปัญญา ช่วยให้เกิดกำลังทางความคิด และนำไปสู่การเกิดปัญญาอย่างแท้จริงและที่สำคัญนักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการศึกษานั้น

จะต้องมีหลักการของนักปราชญ์ 4 ประการคือ 1. การเรียนรู้จากการฟัง 2. การเรียนรู้จากการคิด 3. การเรียนรู้จากการซักถาม และ 4. การเรียนรู้จากการจดบันทึก ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีมุ่งเน้นอยู่ 3 ด้าน คือ 1. ด้านปริยัติ หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย 2. ด้านปฏิบัติ หมายถึง การนำเอาหลักของการศึกษามาประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและยังสามารถนำไปอบรมสั่งสอนอุบาสกอุบาสิกาอีกทางหนึ่ง และ 3. ด้านปฏิเวธ หมายถึง ผลของการศึกษาเล่าเรียนที่เป็นรูปธรรม และยังมีจัดการอบรมนิกกรรมก่อนสอบทุกปี แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จะมีความสำคัญต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามให้การส่งเสริมสนับสนุน อย่างไรก็ตามคณะสงฆ์ก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อยู่หลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากสถิติผลการสอบพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสระบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2548 พบว่า ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มีจำนวนพระภิกษุที่ศึกษาและเข้าสอบจำนวน 7,875 รูป สอบได้เพียง 3,076 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.13 รูปเท่านั้น (สถิติการสอบธรรมสนามหลวง, 2548, หน้า 125) นับว่าเป็นจำนวนที่ต่ำมาก สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสระบุรี โดยรวมยังไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้สาเหตุดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่ปัญหาค้างๆ ที่เกิดขึ้นกับพระศาสนา สถาบันสงฆ์ และตัวพระภิกษุเอง อาทิ เกิดการสูญญเปล่าทางการศึกษา เพราะถ้าเมื่อการจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่ากับเป็นการทำลายอนาคตทางการศึกษาของผู้เรียน ทำให้ขาดผู้สืบทอดคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ขาดพระสงฆ์ที่มีคุณภาพในการทำงานให้กับกิจการพระศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ การบริหารการศึกษา เป็นต้น และยังปิดโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากคณะสงฆ์มุ่งเน้นส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม อันเป็นการศึกษาหลักของคณะสงฆ์ โดยกำหนดว่า การที่พระภิกษุสามเณรจะเข้าไปศึกษาในระบบอื่นๆ จะต้องผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรมในระดับหนึ่งก่อนตามระเบียบของการศึกษา หรือตามกฎระเบียบของวัดที่พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นจำพรรษาอยู่ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมที่ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงเป็นเหตุทำให้พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแล้วสอบไม่ผ่านจำนวนมากไม่สามารถไปศึกษาต่อระบบอื่นๆ ของคณะสงฆ์ได้ นับเป็นการทำลายโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของพระภิกษุสามเณรเหล่านั้น

นอกจากนี้ในภาวะปัจจุบันพระพุทธศาสนา ได้ถูกบ่อนทำลายจากบุคคลที่ไม่ได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง แต่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาด้วยเหตุผลอื่น เมื่อบวชเข้ามาแล้วไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน ดูแลอย่างใกล้ชิดจากพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ประกอบกับระบบการจัดการเรียนการสอนและการควบคุมดูแลของวัดไม่มีประสิทธิผลแล้ว ทำให้ผู้บวช

เข้ามาไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ไม่รู้ข้อวัตรปฏิบัติอันควรแก่สมณะสาธู และทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบันไม่ได้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่หมู่คณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับความสนใจต่อการศึกษาระเบียบพิธีกรรมของพระภิกษุสามเณรลดลง ในปัจจุบันการศึกษาเปิดโอกาสให้แก่พระภิกษุสามเณรเข้าไปศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี โท และปริญญาเอกได้ ทำให้ความสนใจในการศึกษาพิธีกรรมของพระภิกษุสามเณรลดลง ทำให้พระภิกษุสามเณรเป็นส่วนใหญ่จะเรียนพระปริยัติธรรม ให้พ้นตามกฎเกณฑ์ของทางวัดเท่านั้น แล้วนำความรู้ที่ไปเทียบปรับวุฒิการศึกษา เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาในระบบอื่นต่อไป ด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นเรื่องยาก ต้องใช้เวลาและความพยายามเป็นอย่างยิ่ง ระดับยิ่งสูงยิ่งยาก เป็นเหตุให้เกิดความท้อใจที่จะศึกษาต่อจึงหันไปศึกษาอย่างอื่นแทน เป็นเหตุให้ความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมลดน้อยลง

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าให้ทราบว่าคุณสมบัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้ดำเนินการด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง และมีสภาพและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร ตลอดจนปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด และมีอะไรเป็นปัจจัยมูลเหตุแห่งปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี และแห่งอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และเมื่อพระภิกษุได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็จะสามารถนำไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม และร่วมพัฒนาสังคมประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหา และสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนปัญหา และสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นทำให้นักเรียนในสำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้รับการพัฒนาตนเองให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

2. ทำให้นักเรียนในสำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้รับการพัฒนาตนเองให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

3. คณะสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แห่งอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ขอบเขตพื้นที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดสระบุรี จำนวน 13 แห่ง
2. ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ทั้ง 5 ด้าน ขาดสูญ ยมดิษฐ์ (2548, หน้า 12) คือ

1. ด้านหลักสูตรการสอน
2. ด้านการวางแผนการสอน
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

3. ขอบเขตประชากร

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในสำนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี จำนวน 13 แห่ง รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,741 รูป

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

ครูผู้สอน และนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้จากการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน (two stage) ดังนี้

1) สุ่มอำเภอ สุ่มอำเภอมา 6 อำเภอทั้งหมดโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

2) สุ่มโรงเรียน อำเภอละ 1 โรงเรียนของโรงเรียนในทุกอำเภอที่สุ่มได้ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรใช้ตารางของ เคร็ชชีและมอร์แกน (krejcie and Morgan. 1970 : 608) โดยใช้จำนวนนักเรียนและครูผู้สอนเป็นเกณฑ์ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจากตารางเป็นนักเรียนทั้งสิ้น 226 รูป และครูผู้สอนจำนวนทั้งสิ้น 80 รูป

กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอน	จำนวน	80	รูป
กลุ่มตัวอย่างนักเรียน	จำนวน	226	รูป
รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น	จำนวน	306	รูป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารการศึกษากับประชากรทั้งหมดจำนวน 13 รูป

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

3.3.1 สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์

3.3.2 ปัญหา และสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์

3.3.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี ให้แก่พระภิกษุและสามเณรตามที่มหาเถรสมาคมประกาศ และมีนักเรียนรวมกันไม่น้อยกว่า 20 รูป

สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. **ด้านหลักสูตรการสอน** หมายถึง เนื้อหาสาระที่จัดให้เรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับนักธรรม ชั้นตรี โท เอก ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ

1.1 หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรมวิภาค วิชาพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

1.2 หลักสูตรนักธรรมชั้นโท ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรมวิภาค วิชาอนุพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

1.3 หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก ได้แก่ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม วิชาธรรมวิจารณ์ วิชาพุทธธานุพุทธประวัติ และ วิชาวินัย

2. **ด้านการวางแผนการสอน** หมายถึง ขั้นตอนการเตรียมตัวก่อนสอนที่ครูผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ เช่น การนำเอาวิชาหรือประสบการณ์ที่จะทำการสอนตลอดปีการศึกษา มาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียนการสอน

3. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับนักธรรม ชั้นตรี โท เอก ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

4. **ด้านสื่อการเรียนการสอน** หมายถึง การนำสื่อการสอน เช่น บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ครูผู้สอนนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบในการจัดการเรียน การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจในเนื้อหาของการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และเกิดความเข้าใจในบทเรียน

5. **ด้านการวัดและประเมินผล** หมายถึง วิธีการและเครื่องมือ ในการวัดผลและประเมินผลการสอนที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เช่น การกำหนดตัวเลขแทนพฤติกรรมของผู้เรียนและการตัดสินใจตีค่าตัวเลขนั้นออกมาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

แนวทางการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการเรียน การสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผน การสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง อุปสรรคและขัดข้องในการดำเนินงาน ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร การสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผล

สาเหตุแห่งปัญหา หมายถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการวางแผน การสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

คณะสงฆ์ หมายถึง พระสังฆาธิการที่รับผิดชอบในการบริหาร และจัดการเรียน การสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี

เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการที่มีคุณสมบัติได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามมาตราที่ 37 และ38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505แก้ไขเพิ่มเติม 2535

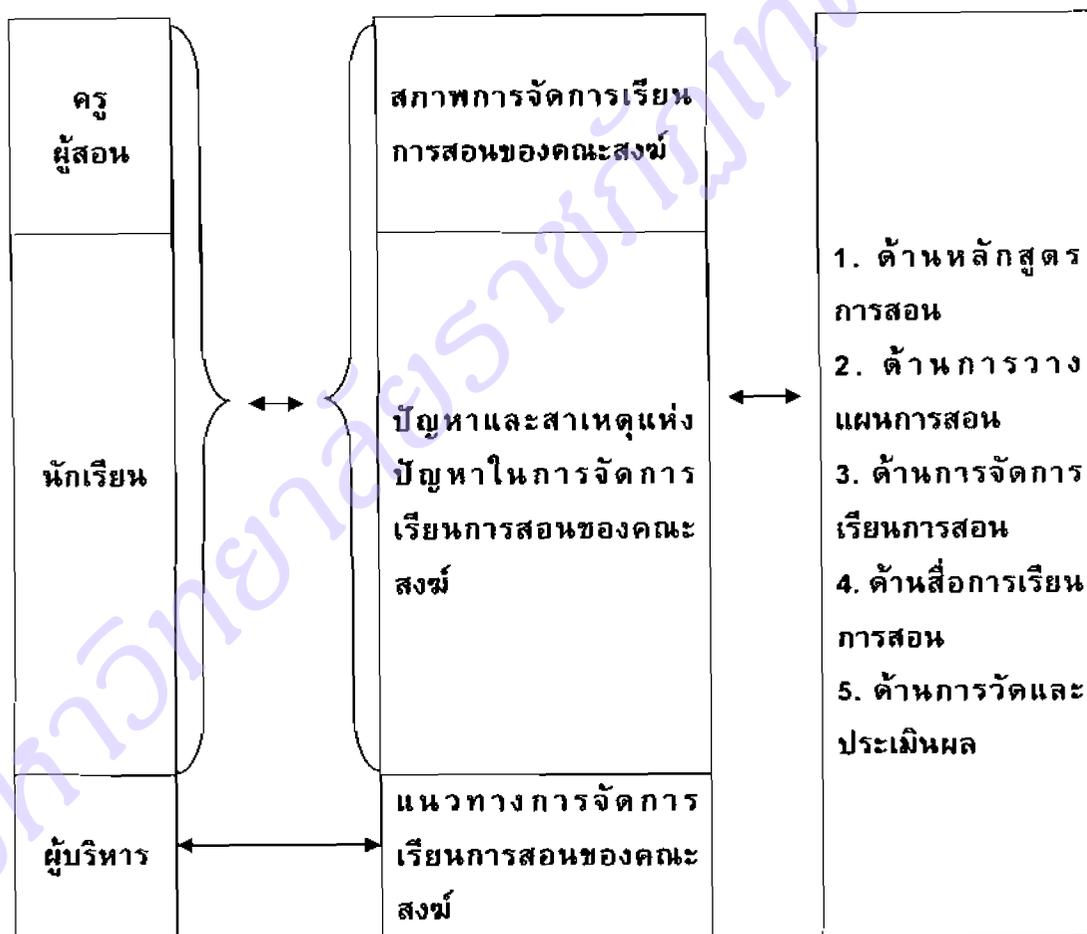
ผู้บริหาร หมายถึง เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าอาวาสให้เป็นเจ้าสำนักเรียน ผู้อำนวยการสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนพระปริยัติธรรม ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมาย ให้ทำหน้าที่สอนประจำในสำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ซึ่งมีหน้าที่สอนวิชาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีในสำนักเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุ สามเณร ที่เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี อยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในเขตจังหวัดสระบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของ ชาญชัย ยมดิษฐ์ (2548, หน้า 12) ใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร การสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ กรอบแนวคิดในการวิจัย